

Τα «στοιχήματα» του 2022

Το κεντρικό πολιτικό άρθρο του φύλλου 31 της εφημερίδας “Κόκκινο Νήμα” που κυκλοφορεί”

Παράταση πανδημίας, «μνημόνιο με ανάπτυξη» και προδρομικά φαινόμενα μιας νέας πολιτικής συγκυρίας

Το 2021 από μια άποψη τελειώνει όπως άρχισε: Με ένα νέο, φονικό κύμα πανδημίας, το 4ο, που από μόνο του αποτελεί βαρύτατη μομφή κατά της κυβερνητικής πολιτικής στη διαχείριση της πανδημίας και τεκμήριο χρεοκοπίας της. Ακόμη και μέσα σε αυτή την ομοιότητα όμως, κρύβεται μια μεγάλη διαφορά: η... χειραφέτηση της «οικονομικής και κοινωνικής ζωής», η... χειραφέτηση της κυβέρνησης, από τον βραχνά των ανθρώπινων απωλειών της πανδημίας. Οι πάνω από 100 θάνατοι ημερησίως δεν είναι πλέον «σοβαρός» λόγος για να «διαταραχθούν» η καπιταλιστική παραγωγή, η κατανάλωση και ο κυβερνητικός κυνισμός. Το ευπώλητο προϊόν των ημερών είναι η «εορταστική ατμόσφαιρα» που τονώνει την κατανάλωση (και την παραγωγή) κι όχι οι θλιβερές ειδήσεις που την υπονομεύουν... Το 2021 τελειώνει επίσης με αδιατάρακτη μια άλλη «σταθερά», οικονομική αλλά και πολιτική: τη λιτότητα για τα εκατομμύρια όσων ζουν από τη δική τους εργασία κι όχι από την εργασία των άλλων. Το καθήκον αυτών που ζουν από τη δική τους εργασία είναι επίσης να εξαντλήσουν τα περιθώρια του πενιχρού βαλαντίου τους για να μετάσχουν στην εορταστική μέθεξη σαν ευσυνείδητοι καταναλωτές κι όχι σαν ασυνείδητοι διεκδικητές αυξήσεων στο εισόδημά τους (που «δεν αντέχει η οικονομία»)· επ’ αμοιβαία ωφελεία: θα χαρούν κι αυτοί όσο μπορούν, θα δώσουν ακόμη μεγαλύτερη χαρά στα αφεντικά, που περιμένουν πώς και πώς να «κινηθεί η εορταστική αγορά».

Το 2021 τελειώνει, επίσης, με αλαλαγμούς αγαλλίασης από την πλευρά του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών και τις εισηγμένες σε αυτό εταιρείες, που από το πρώτο ήδη εξάμηνο του έτους κατέγραψαν εκρηκτική επάνοδο στα κέρδη (με τις απαραίτητες εξαιρέσεις του κανόνα), όχι μόνο πολύ ψηλότερα από τα επίπεδα του υφεσιακού 2020 αλλά ψηλότερα και από τα επίπεδα του 2019.

Αν θέλουμε να (ανα)στοχαστούμε -«μέρες που είναι-, αυτά τα τρία θεμελιώδη δεδομένα (η νέα κορύφωση των ανθρώπινων απωλειών από την πανδημία και το αδιατάρακτο της λιτότητας ενώ τα κέρδη ανακάμπτουν «ακαριαία» και θεαματικά), που δεν είναι ασφαλώς τα μοναδικά, μας προσφέρουν πλούσιο υλικό. Όχι μόνο για να απολογίσουμε κριτικά τα πεπραγμένα του 2021, αλλά και για να αναλογιστούμε με ποιο «ποδαρικό» μπαίνουμε στο 2022.

Πανδημία και το 2022 και... βλέπουμε

Το μόνο σίγουρο είναι ότι η πανδημία δεν τελείωσε και θα μας «απασχολήσει» και το 2022. Με ευθύνη όλων των κυβερνήσεων, και της «δικής μας» πρώτης απ' όλες, αλλά και των διεθνών καπιταλιστικών θεσμών (βλέπε σελ. 4 και σελ. 8-9), αυτή παρατείνεται. Υπάρχει ένα πολύ ασφαλές και εύγλωττο κριτήριο για να διακρίνουμε με ποιον τρόπο απασχολεί η παράταση της πανδημίας τις κυβερνήσεις και τους καπιταλιστές: τις αντιδράσεις των χρηματιστηρίων! Όταν εμφανίστηκε η παράλλαξη Όμικρον του ιού, τα χρηματιστήρια (περιλαμβανομένου του ελληνικού) αντέδρασαν με μεγάλη πτώση. Αντίθετα, άφησε εντελώς αδιάφορους τους «παίκτες» στο ελληνικό χρηματιστήριο το «ρεκόρ» των 130 θανάτων από Covid-19 τη Δευτέρα 13 Δεκεμβρίου. Για τον «κόσμο των επιχειρήσεων» και τους πολιτικούς του εκπροσώπους το πρόβλημα με την πανδημία γενικά και την Όμικρον ειδικά δεν είναι ότι θα φέρουν νέες ανθρώπινες απώλειες αλλά ότι μπορεί να υπονομεύσουν ξανά (υποχρεώνοντας τις κυβερνήσεις να πάρουν νέα μέτρα, αποθαρρύνοντας τους καταναλωτές ή μπλοκάροντας ξανά τις διάσημες πλέον εφοδιαστικές αλυσίδες) την «οικονομική δραστηριότητα», δηλαδή την κερδοφορία.

Στην αρχική της εμφάνιση, η Όμικρον δημιούργησε τέτοιους

φόβους. Στη συνέχεια οι φόβοι υποχώρησαν, όταν άρχισαν αν δημοσιεύονται οι πρώτες εκτιμήσεις ερευνών που έδειχναν ότι δεν είναι ιδιαίτερα φονική. Στη συνέχεια όμως επανήλθε ο «φόβος των φόβων»: ότι μια νέα «σούπερ μεταλλαγή» του ιού μπορεί να προκύψει από τη «συγχώνευση» Δέλτα και Όμικρον, καθώς μπορούν να συνυπάρξουν στο ίδιο σώμα...

Το μόνο σίγουρο είναι ότι η πανδημία θα παραταθεί τουλάχιστον και μέσα στο 2022. Το γεγονός ότι ο πλανήτης παραμένει ένα τεράστιο «εργαστήριο» μεταλλαγών του ιού, εγκαθιστά τον διαρκή κίνδυνο νέων κυμάτων της πανδημίας. Μην ξεχνάμε ότι το πιο πρόσφατο κύμα της πανδημίας οφείλεται σε μια μετάλλαξη (τη Δέλτα), ότι οι πραγματικές ιδιότητες της Όμικρον δεν έχουν ακόμη διαπιστωθεί και ότι όσο ο ιός «φιλοξενείται» σε ανθρώπινα σώματα σε όλο τον πλανήτη, νέες μεταλλαγές θα προκύπτουν με μαθηματική βεβαιότητα.

Ενεργειακή κρίση – πληθωρισμός...

Κατά τα άλλα, το νέο μεγάλο γεγονός του 2021, σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, ήταν το ξέσπασμα της ενεργειακής κρίσης και του πληθωρισμού. Αμφότερα, συνιστούν τομές στα οικονομικά δεδομένα των τελευταίων τριών δεκαετιών. Η κρίση του 2020, η «κρίση του κορονοϊού», δεν ήταν βέβαια «εξωγενής». Οι ιδεολόγοι του καπιταλισμού που ισχυρίστηκαν κάτι τέτοιο, ξεχνούν τρία πράγματα:

Πρώτο, ότι η Covid-19 συγκαταλέγεται στις ζωνόσους, δηλαδή προκαλείται από ιούς που μεταφέρονται από τα ζώα στους ανθρώπους, μέσα από δύο «διαδρομές» για τις οποίες ευθύνεται απολύτως ο καπιταλισμός: α) τη συστηματική καταστροφή των ενδιαιτημάτων της άγριας ζωής, που φέρνει διαρκώς πιο κοντά την άγρια ζωή με τον άνθρωπο, β) τις συνθήκες εκτροφής των ζώων στα κρεματόρια της βιομηχανικής κτηνοτροφίας, που αποτελούν ένα ακόμη «εργαστήριο» διασταύρωσης, μετάλλαξης και μεταφοράς στον άνθρωπο ιών που προέρχονται από ζώα.

Η ακόρεστη βουλιμία καπιταλιστικής εκμετάλλευσης της φύσης και

οι πλέον σύγχρονες μέθοδοι κερδοφορίας στον τομέα της βιομηχανικής κτηνοτροφίας (και γεωργίας) βρίσκονται πίσω από τις ζωνόσους γενικά και την Covid-19 ειδικά. Και αυτές οι δύο αιτίες είναι βέβαια απολύτως ενδογενείς στον καπιταλισμό.

Τρίτο, ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, που το 2020 είχε την ατυχή συνάντηση με τον κορονοϊό, είχε ήδη βεβαρημένη υγεία και έπασχε από σημαντικά «υποκείμενα νοσήματα». Μπορεί να μην ήταν η ωρίμανση των εσωτερικών αντιφάσεων του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης η οποία οδήγησε «φυσιολογικά» στην έκρηξη μιας δομικής κρίσης το 2020 αλλά η δράση του κορονοϊού σαν καταλύτη, όμως το πώς αντέδρασε ο «οργανισμός» του καπιταλισμού στην κρίση (τι χαρακτηριστικά και τι βάθος προσέλαβε αυτή) και το πώς διαχειρίστηκαν την κρίση οι ιθύνοντες του καπιταλισμού (κυβερνήσεις και καπιταλιστικοί οργανισμοί, εθνικοί και διεθνείς), επομένως και ποιες ήταν οι συνέπειες αυτής της διαχείρισης, καθορίστηκαν από εντελώς ενδογενείς στον καπιταλισμό παράγοντες.

Ωστόσο, είναι αλήθεια ότι η κρίση του 2020 δεν ήταν είχε την τυπολογία και τα χαρακτηριστικά μιας κλασικής οικονομικής κρίσης. Πρώτα απ' όλα ήταν κρίση καθολική, καθώς έθεσε με οξύτητα ζητήματα κοινωνικά και αξιακά· όχι ως συνέπεια των οικονομικών επιπτώσεων, αλλά και ανεξάρτητα από αυτές· όχι σε δεύτερο, αλλά σε πρώτο χρόνο. Δεν ήταν μια κλασική κρίση και όσον αφορά την καθαρά οικονομική της διάσταση: για πρώτη φορά στην ιστορία του καπιταλισμού, οι μηχανές της παραγωγής και της κατανάλωσης (και άρα η συνεπαγόμενη ύφεση) σταμάτησαν με... κυβερνητική εντολή. Ως οικονομική κρίση είχε επίσης την εξής διαφορά σε σχέση με την κρίση του 2008: για να την αντιμετωπίσουν, οι κυβερνήσεις δεν κινητοποίησαν μόνο νομισματικά μέσα (τις μάζες του φτηνού χρήματος των κεντρικών τραπεζών και τα μηδενικά επιτόκια) αλλά και δημοσιονομικά μέσα (οι κυβερνήσεις «πλήρωσαν» την καραντίνα, σε εργαζόμενους και καπιταλιστές). Φυσικά με ιδιαίτερη... ευαισθησία προς τους καπιταλιστές και με τη μέθοδο «τόσο όσο» στους εργαζόμενους.

Αυτό το τελευταίο είχε, μεταξύ άλλων, το εξής διπλό

αποτέλεσμα: α) Η καπιταλιστική κερδοφορία υπέστη το 2020 μεγάλη πτώση, αλλά η δυνατότητα κερδοφορίας απλώς ανεστάλη και δεν ματαιώθηκε. Το αποτέλεσμα ήταν ότι, με τη λήξη των lockdown ο μηχανισμός της παραγωγής και της κερδοφορίας ήταν έτοιμος να δουλέψει αμέσως σε υψηλούς ρυθμούς. β) Η κατανάλωση ανεστάλη και δεν ματαιώθηκε (ή ματαιώθηκε κατά ένα μικρό μέρος της), οπότε με τη λήξη των lockdown ήταν και η κατανάλωση έτοιμη να επανέλθει άμεσα σε υψηλά επίπεδα.

Εδώ είναι η άκρη του νήματος για να εξηγήσουμε την ενεργειακή κρίση και την άνοδο του πληθωρισμού. Με τη λήξη των lockdown η παραγωγή και η κατανάλωση επανήλθαν σε υψηλά επίπεδα, η ζήτηση αυξήθηκε απότομα και αποθέματα δεν υπήρχαν (γιατί ο κορονοϊός και τα lockdown ήρθαν ξαφνικά και δεν έδωσαν τα περιθώρια για σχηματισμό αποθεμάτων). Οι περίφημες εφοδιαστικές αλυσίδες «φράκαραν». Ο συνδυασμός πολύ μειωμένης προσφοράς σε σχέση με πολύ αυξημένη ζήτηση έφερε το πολύ γνωστό αποτέλεσμα: μεγάλη αύξηση τιμών. Πρώτα στα εμπορεύματα που πρέπει να μεταφερθούν σε μεγάλες αποστάσεις για να καταναλωθούν, ιδίως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, αλλά και σε καταναλωτικά προϊόντα που έρχονται «από την άλλη άκρη του κόσμου». Στη συνέχεια στην παραγωγή, σε όλη την γκάμα των προϊόντων και στα ράφια των σούπερ μάρκετ. Και έτσι «εγεννήθη ημίν παιδίον νέον»: ενεργειακή κρίση-πληθωρισμός.

...και ο σπασμένος «κρίκος» της παγκοσμιοποίησης

Ως εδώ, καλά. Πώς εξηγείται όμως ότι αυτή η «διαταραχή» μεταξύ προσφοράς και ζήτησης κρατάει ήδη ένα οχτάμηνο και πλέον προβλέπεται ότι θα κρατήσει και όλο το 2022; Πολλά θα έπρεπε να ειπωθούν για να απαντηθεί με πληρότητα αυτό το ερώτημα, αλλά στον διαθέσιμο χώρο αυτού του κειμένου πρέπει να ειπωθεί το βασικό. Ότι η κρίση στις εφοδιαστικές αλυσίδες παρατείνεται πολύ πέραν των ολίγων μηνών κυρίως επειδή η «παγκοσμιοποίηση» και το «ελεύθερο εμπόριο» είναι σε κρίση. Για να καταναλωθεί ένα προϊόν, πρέπει πρώτα κάπου να παραχθεί και στη συνέχεια να

φτάσει στον τόπο της κατανάλωσής του. Αυτό για το οποίο περηφανεύονταν οι απανταχού την Γην νεοφιλελεύθεροι τις τελευταίες δεκαετίες αποθεώνοντας την «παγκοσμιοποίηση», ότι ένα τελικό προϊόν μπορεί να συναρμολογείται ως τέτοιο στη χώρα Χ, να ενσωματώνονται σε αυτό όχι μόνο πρώτες ύλες που παράγονται σε διαφορετικές χώρες αλλά και ενδιάμεσα προϊόντα-εξαρτήματα που παράγονται στις χώρες Ψ, Ζ και Ω που μπορεί να απέχουν χιλιάδες χιλιόμετρα μεταξύ τους και εν τέλει να καταναλώνεται οπουδήποτε στον πλανήτη, αυτό ακριβώς έγινε τώρα ο μεγάλος «βραχνάς»! Ο εμπορικός πόλεμος που ξεκίνησε σαν πόλεμος με όπλο τους δασμούς, που εξελίχθηκε σε επιχειρηματικό προστατευτισμό (με κρατικές παρεμβάσεις για να προστατευτούν από ισχυρές ιμπεριαλιστικές χώρες στρατηγικού χαρακτήρα επιχειρήσεις από ανεπιθύμητες εξαγορές από ανεπιθύμητους «τρίτους») αλλά και σε προστατευτισμό στα δίκτυα μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου, τώρα μεταφέρεται με οξύτητα στις εφοδιαστικές αλυσίδες. Το διεθνές εμπόριο δεν είναι «ελεύθερο» -αν ήταν ποτέ- διότι οι «εθνικές προτεραιότητες» έχουν μεταφερθεί προ πολλού από τη σφαίρα της γεωπολιτικής στη σφαίρα της οικονομίας γενικά και τώρα πλέον με οξύτητα στη σφαίρα του διεθνούς εμπορίου. Σε τέτοιο βαθμό, ώστε πλέον να προτεραιοποιούνται οι επενδύσεις στην «αυτονομία» και την «ανθεκτικότητα» όσον αφορά τα αποθέματα και τις προμήθειες στρατηγικού χαρακτήρα (τουλάχιστον).

Στο σημείο 9 του Κανονισμού του ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) σημειώνεται με τη μορφή κατευθυντήριας γραμμής: *«Οι μεταρρυθμίσεις και οι επενδύσεις στο πλαίσιο του μηχανισμού θα πρέπει να βοηθήσουν να καταστεί η Ένωση πιο ανθεκτική και λιγότερο εξαρτημένη, μέσω της διαφοροποίησης των βασικών αλυσίδων εφοδιασμού και, συνακόλουθα, της ενίσχυσης της στρατηγικής αυτονομίας της Ένωσης παράλληλα με μια ανοικτή οικονομία»*. Ωστόσο, τη «στρατηγική αυτονομία» πολλοί εζήλωσαν: η Κίνα χτίζει την πρωτοβουλία BRI, οι ΗΠΑ τις δικές τους εκλεκτικές συμμαχίες κ.λπ. Λιμάνια που υπάγονται στα σχέδια του ενός αλλά όχι του άλλου, υποδομές logistics που εξυπηρετούν τον έναν αλλά όχι

τον άλλο, χερσαίοι και θαλάσσιοι δρόμοι μεταφοράς που διευκολύνουν τον έναν αλλά όχι τον άλλον, μονοπώλια και ολιγοπώλια στην παραγωγή ανταλλακτικών και οξύς ανταγωνισμός για τα κοιτάσματα σπάνιων γαιών – όλα τίθενται υπό αναδιαμόρφωση σε κλίμα ανταγωνισμού.

Σε αυτές τις συνθήκες, το μόνο βέβαιο είναι ότι οι εφοδιαστικές αλυσίδες δεν θα ανασυσταθούν σύντομα και όταν ανασυσταθούν, δεν θα είναι ενιαίες και προσβάσιμες για όλους – η περίοδος της αθωότητας και του «ελεύθερου εμπορίου» έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί...

Όπως ακριβώς το λέει η EPRS | Υπηρεσία Ερευνών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Η ανθεκτικότητα είναι μια χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία». Και εξόχως ανταγωνιστική...

Οι συνέπειες

Οι συνέπειες όσων προαναφέρθηκαν είναι διεθνείς. Στη συνέχεια «εξειδικεύονται» σε ευρωπαϊκές και ελληνικές. Όσον αφορά τη διεθνή τους διάσταση πρώτα, μπορούμε να κάνουμε με ασφάλεια δύο εκτιμήσεις:

Πρώτο, το δίπολο ενεργειακή κρίση – πληθωρισμός θα μας συντροφεύει και σε όλη τη διάρκεια του 2022 και ότι αυτό, σε συνδυασμό με την παράταση του κύκλου της πανδημίας, θα έχει πολλαπλές συνέπειες: οικονομικές (μείωση, ενδεχόμενα και σημαντική, των ρυθμών ανάπτυξης σε σχέση με το 2021), κοινωνικές (ένταση της κοινωνικής δυσαρέσκειας), πολιτικές (αναζήτηση πολιτικής έκφρασης, προς τα αριστερά και προς τα δεξιά, της κοινωνικής δυσαρέσκειας).

Δεύτερο, ότι η πολιτική των κεντρικών τραπεζών (εξαπόλυση μαζών φτηνού χρήματος στις αγορές και μηδενικά επιτόκια) θα δεχθεί μεγάλες πιέσεις και θα αναγκαστεί να μετατοπιστεί. Πόσο, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αλλά στα μέσα Δεκεμβρίου όλες οι κεντρικές τράπεζες των ισχυρών χωρών έχουν ραντεβού για να καθορίσουν τις κατευθύνσεις τους.

Στην Ευρώπη έχει ήδη προαναγγελθεί η επάνοδος στη δημοσιονομική πειθαρχία και αναμένονται οι γαλλικές εκλογές το φθινόπωρο για να ληφθούν οι οριστικές αποφάσεις για την αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας και των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών κανόνων ύστερα από τη χαλάρωση την περίοδο της πανδημίας. Στον υπόλοιπο κόσμο κυρίως με μέτρα νομισματικά και στην Ευρώπη κυρίως με μέτρα δημοσιονομικά, ο καπιταλιστικός κόσμος επανέρχεται στο μοτίβο των περιοριστικών μέτρων.

Ελλάδα: τα στοιχήματα του 2022

Το 2022 θα είναι για την Ελλάδα έτος προεκλογικό, ίσως και εκλογικό. Το γεγονός αυτό «προσανατολίζει» συνολικά τις πολιτικές διεργασίες και προετοιμάζει την αλλαγή της «πολιτικής μηχανικής» συνολικά στο πολιτικό σύστημα. Εξαιρώντας το ενδεχόμενο του «αναπάντεχου», δηλαδή ξαφνικών γεγονότων και εξελίξεων που δεν μπορούμε να προβλέψουμε, ενδεχόμενα βαδίζουμε στην ανάδυση ενός νέου πολιτικού σκηνικού:

- Η κυβέρνηση φθείρεται πολιτικά. Τόσο όσο επιτρέπει η ανυπαρξία ουσιαστικής αντιπολίτευσης από τον ΣΥΡΙΖΑ και ουσιαστικής παρέμβασης από την Αριστερά, αλλά φθείρεται. Ανάλογα και με τον χρόνο των εκλογών, η φθορά μπορεί να μεγαλώσει, λιγότερο ή περισσότερο.
- Ο ΣΥΡΙΖΑ, με σταθερή επιλογή της ηγεσίας του την περαιτέρω σοσιαλδημοκρατικοποίηση και τη συστημική υπευθυνότητα, αδυνατεί να «εισπράξει» την κυβερνητική φθορά, δηλαδή να εκφράσει πολιτικά την κοινωνική δυσσάρεσκια. Όσο περισσότερο η πολιτική συμπεριφορά της ηγεσίας του θυμίζει ΚΙΝΑΛ, τόσο περισσότερο τα δημοσκοπικά και εκλογικά του ποσοστά θα θυμίζουν επίσης ΚΙΝΑΛ.
- Το ΚΙΝΑΛ έγινε εσχάτως το επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος για έναν βασικό λόγο που δεν αναφέρεται: γιατί συμβολίζει τόσο την ενδεχόμενη μετατόπιση της

φόρμουλας διακυβέρνησης σε πιο ευρωπαϊκή κατεύθυνση (χωρίς αυτοδυναμία και με πολιτικές συμμαχίες όπου ένα αστικό κόμμα του κέντρου, τύπου ΚΙΝΑΛ, είναι απαραίτητος μπαλαντέρ) όσο και το μεγάλο στοίχημα της πλήρους σοσιαλδημοκρατικοποίησης του ΣΥΡΙΖΑ.

- Η άκρα δεξιά διακρίνεται από μια βασική αντίφαση: ενώ οι ιδέες της και οι πρακτικές της έχουν διαρκώς διευρυνόμενη κοινωνική αποδοχή, οι πολιτικές της εκφράσεις είναι από γελοίες έως αναξιόπιστες. Αυτό όμως κάποια στιγμή μπορεί να αλλάξει και μάλιστα ξαφνικά.
- Σε τέτοιες συνθήκες, η Αριστερά πρέπει να ξεφύγει από το σύνδρομο της απλής αναπαραγωγής και να διεκδικήσει να εκφράσει πολιτικά την κοινωνική δυσαρέσκεια που δεν μπορεί να εκφράσει ο ΣΥΡΙΖΑ, και έτσι να αποτρέψει τον «εξευρωπαϊσμό» του πολιτικού σκηνικού (ή, γιατί αυτή είναι η εναλλακτική, την παράταση της πολιτικής ηγεμονίας της Δεξιάς του Μητσοτάκη). Προς το παρόν αποτυγχάνει καταφανώς να παίξει έναν τέτοιο ρόλο. Αν αυτή η πολιτική αδυναμία καταγραφεί και «επισήμως», για παράδειγμα στις εκλογές, θα έχει σημαντικές εκφυλιστικές συνέπειες.

**Πανδημία: συστημικά αδιέξοδα,
ανεμβολίαστοι και ακροδεξιό
Θανάσης Κούρκουλας, σελ. 4**

Κόκκινο νήμα

**Δεκέμβρης του '44:
η επανάσταση που χάθηκε
Βαγγέλης Λιγάσης, σελ. 6-7**

Παράταση πανδημίας, «μνημόνιο με ανάπτυξη» και
προδρομικά φαινόμενα μιας νέας πολιτικής συγκυρίας

Τα «στοιχήματα» του 2022

**Τα μηνύματα από τις εκλογές
των εκπαιδευτικών
Ελισάιος Φάκαρος, σελ. 11**

**Κυβέρνηση: κατά συρροήν
εγκλήματα κατά
προσφύγων-μεταναστών
Μάριος Αυγουστάτος, σελ. 12-13**

